

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ*

ὑπό Γ. ΚΑΤΖΟΥΡΑΚΗ

Ι. Ἐννοιολογικά

Ἡ ἔννοια τῆς Παραγωγικότητος δέον νὰ διακριθῇ, κατ' ἀρχήν, ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς Ἀποδοτικότητος καὶ τῆς Παραγωγῆς. Μολονότι τὰ ὅρια μεταξύ τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν δὲν εἶναι ἀπολύτως καθαρὰ, δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ Ἀποδοτικότης ἀφορᾷ εἰς χρηματικὰ ἀξίας, ἐνῶ ἡ Παραγωγικότης ἀναφέρεται εἰς φυσικὰ μεγέθη.

Ἡ αὐξησης τῆς Παραγωγῆς εἶναι δυνατόν νὰ προκύψῃ ἀπὸ μόνην τὴν αὐξησην τῶν συντελεστῶν αὐτῆς (Κεφαλαίου καὶ Ἐργασίας), ἐνῶ ἡ Παραγωγικότης διὰ νὰ μετρηθῇ ἔχει ὡς προϋπόθεσιν τὴν διατήρησιν τῶν συντελεστῶν τούτων εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἡ Παραγωγικότης δέον νὰ μὴ συγχέεται μὲ τὴν τεχνικὴν πρόοδον. διότι ἡ τεχνικὴ πρόοδος ἐμπεριέχει καὶ τὴν πρόσκτησιν νέων μηχανημάτων, τὰ ὁποῖα συνήθως ὑποδηλοῦν αὐξησην κεφαλαίου. Διὰ τοῦτο ἡ τεχνικὴ πρόοδος εἶναι δυνατόν νὰ περιέχῃ καὶ αὐξησην τῆς παραγωγικότητος, ἀλλὰ συνήθως εἶναι αὐξησης τῆς παραγωγῆς. Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ, διὰ νὰ τονισθῇ ἡ μεταξὺ των διαφορὰ, ὅτι τὰ νέα τεχνικὰ μηχανήματα δέον νὰ ἐφαρμόζωνται συμφώνως μὲ τὰς μεθόδους τῆς παραγωγικότητος.

Ἐὰν θέλωμεν νὰ δώσωμεν ἓνα τεχνικὸν ὄρισμόν τῆς παραγωγικότητος, δύναται αὐτὸς νὰ εἶναι ὁ ἀκόλουθος : «Παραγωγικότης εἶναι σύνολον μεθόδων, αἱ ὁποῖαι μᾶς ὀδηγοῦν εἰς τὴν τελειότεραν ἀξιοποίησιν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, δηλαδὴ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποκτήσεως περισσοτέρων, καλλιτέρων καὶ εὐθινοτέρων ἀγαθῶν». Ἄλλως, ἡ παραγωγικότης εἶναι ἡ σχέση τῆς ποσότητος τῶν παραχθέντων ἀγαθῶν καὶ τῶν μέσων, πού ἐχρησίμευσαν διὰ τὴν παραγωγήν των. Βελτιοῦται, συνεπῶς, ἡ παραγωγικότης, ἐφ' ὅσον βελτιοῦται καὶ ἡ σχέση αὐτή. Ἀνεξάρτητα, δηλαδὴ, ἀπὸ τὴν τελικὴν ποσότητα τῶν παραγομένων ἀγαθῶν (τὴν παραγωγήν), λέγομεν ὅτι βελτιοῦται ἡ παραγωγικότης, ἐφ' ὅσον, διὰ τῆς καταβολῆς τῶν αὐτῶν μονάδων κεφαλαίου ἢ ἐργασίας, ἐπιτυγχάνεται ἡ παραγωγή περισσοτέρων ἀγαθῶν ἢ βελτιωμένων τύπων. Ἡ καί, ἀντιθέτως, δι' ὀλιγωτέρων μονάδων κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, ἔχομεν τὴν αὐτὴν στάθμην παραγωγῆς.

* Ἀνακοίνωσις γενομένη τὴν 22αν Ἀπριλίου 1959 εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἑταιρείαν Οἶκον. Ἐπιστημῶν.

Τὸ ἀνωτέρω εἶναι ἱκανοποιητικόν, ἀλλὰ μόνον ὡς ὀρισμός. Δὲν εἶναι ἀρκετόν, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἀναγάγωμεν τὴν παραγωγικότητα εἰς ἄξιαν, ἥτις μετρεῖ τὴν γενικὴν βελτίωσιν τῆς οἰκονομίας. Πρέπει, συνεπῶς, ἡ παραγωγικότης νὰ ἐμπλουτισθῇ μὲ τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια τὴν κάμνουν, πράγματι, ἔννοιαν ὑποβοηθητικὴν τῆς ἀναπτύξεως. Τὰ στοιχεῖα αὐτά, θὰ καταβληθῇ προσπάθεια ἐνταῦθα, νὰ ἀναπτυχθοῦν περαιτέρω, ὅποτε θὰ ἔχωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ συμπληρώσωμεν τὸν ἀνωτέρω τεχνικὸν ὀρισμόν.

Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις ἔχει ἀποκτήσει, ὅπως καὶ ἡ παραγωγικότης — τοῦτο δὲ θὰ ἐξηγηθῇ εὐρύτερον κατωτέρω — μίαν μεγαλυτέραν ἔμφασιν, τώρα τελευταίως, δηλαδὴ κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον. Ἀμφότεραι αἱ ἔννοιαι, βεβαίως, εἶναι παλαιόταται καὶ ὑποδηλοῦν τὴν προσπάθειαν τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀποκτήσῃ ἓνα βελτιωμένον ἐπίπεδον ζωῆς. Τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν εἶναι μία ἀπλῆ σύμπτωσης.

Εἶναι γεγονός, ὅτι μετὰ τὸν πόλεμον ἀνεπτύχθη μία, εἰς εὐρυτάτην ἔκτασιν, φιλολογία σχετικῶς μὲ τὰ προβλήματα τῆς ἀναπτύξεως, δηλαδὴ τῆς ἀναπτύξεως ἰδίως τῶν καθυστερημένων περιοχῶν τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ τῆς περαιτέρω βελτιώσεως τῶν ἀνεπτυγμένων οἰκονομιῶν.

Μία βαρυτάτη κληρονομία τοῦ παρελθόντος ὑπῆρξε τὸ γεγονός, ὅτι μέσα εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν αἱ ἀνεπτυγμέναι οἰκονομίαι εἶναι μικρόταται νησιῶδες. Ἀκόμη δέ, ὅτι αἱ ἀνεπτυγμέναι οἰκονομίαι ἀντιμετώπιζον καὶ ἀντιμετωπίζουν διαρθρωτικῆς μορφῆς προβλήματα, τὰ ὅποια δημιουργοῦν ἀνασχετικὸν φραγμὸν διὰ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξίν των. Τέλος, τὸ καὶ βασικώτερον, ἡ κλασσικὴ οἰκονομικὴ θεωρία εἶχε παραμελήσει τὴν ἐξέτασιν τόσοσιν τῶν μακροχρονίων φαινομένων τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἀλληλεπιδράσεως τῶν διαφόρων ἐθνικῶν οἰκονομιῶν, ὅσων καὶ τῶν βραχυχρονίων κυκλωμάτων, («τῶν προερχομένων ἀπὸ τὴν ἀστάθειαν τῆς ἀπασχολήσεως καὶ τοῦ εἰσοδήματος» (J. Viner).

Αἱ διαπιστώσεις αὗται ὠφείλοντο εἰς τὸ συμπτωματικὸν γεγονός, ὅτι ἡ ἀνθισξ τῶν εὐρωπαϊκῶν μητροπόλεων ἐβασίσθη, ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν εὐπόρων ἀποικιακῶν ἐδαφῶν, γεγονός τὸ ὅποιον εἶχε δημιουργήσει εἰς τὰ ἰθύνοντα κράτη τὴν αἰσθησιν μιᾶς μακαριότητος, ὡς καὶ πλήρη αὐτοπεποιθήσιν διὰ τὴν ἀναγκαιότητα καὶ τὸ ἀναπόφευκτον τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεώς των.

Ἄλλα ταῦτα ἤλλαξαν ριζικῶς μετὰ τὸν πόλεμον. Χαρακτηριστικὴ δὲ εἶναι ἡ διαπίστωσις, τὴν ὅποιαν κάμνει ὁ καθηγητὴς κ. Jacob Viner σχετικῶς μὲ τὰ προβλήματα τῶν ὑποανεπτυγμένων οἰκονομιῶν : «Μετὰ τὸν πόλεμον ἠξίθη ἡ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ σπουδαιότης τῶν ὑποανεπτυγμένων οἰκονομιῶν. Ἐπὶ πλέον ἡ οἰκονομικὴ διάρθρωσις καὶ τὰ προβλήματα τῶν ὑποανεπτυκτῶν χωρῶν καθιστοῦν ἀπαράδεκτον τὴν μέχρι σήμερον οἰκονομικὴν θεω-

ρίαν, ἥτις βασιζει τὴν ἀνάλυσιν τῆς εἰς στατικούς ὄρους καὶ ὑπὸ τὸ φῶς μόνον τῶν ὄρων, πού ἐπικρατοῦν εἰς τὰς πλέον ἐξελιγμένας χώρας».

Ἐξ ἄλλου, ὅμως, ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, καὶ ἡ παραγωγικότης τελευταίως μόνον ἀπέκτησε τὴν ἀξίαν, ἡ ὁποία τῆς ἀποδίδεται σήμερον.

Ἡ ἐμφάνισις εἰς τὸ προσκῆμιον τῶν δύο αὐτῶν ἐνοιῶν ὀφείλεται τόσον εἰς τὴν στενωτέραν σχέσιν, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι ἀρχίζει ἤδη νὰ ἀναπτύσσεται μεταξύ τῶν οικονομῶν ὅλου τοῦ κόσμου, δηλαδὴ τὴν δημιουργουμένην σήμερον, περισσότερον ἀπὸ ποτὲ ἄλλοτε, «Διεθνῆ οικονομίαν» ἢ «Διεθνῆ οικονομικὸν μηχανισμόν», ὅσον καὶ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ὅλαι αἱ ἐθνικαὶ οικονομίαι ἀντιμετωπίζουν σήμερα ὀξύτερα τὰ προβλήματα ἐκ τῆς σημερινῆς «ἀνταγωνιστικῆς οικονομίας».

Ἦτοι, διότι σήμερον ὅλαι αἱ ἀνεπτυγμέναι οικονομίαι ἀντιμετωπίζουν ὀξύτερα προβλήματα ἐκ τῆς στενότητος τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς καὶ, συνεπῶς, τῆς ἀναζητήσεως ἐξωτερικῶν διεξόδων, τῆς πληθοπαραγωγῆς (mass production), τῆς ἀπλουστεύσεως καὶ εἰδικεύσεως τῶν τύπων καὶ βελτιώσεως τῆς παραγωγῆς των, εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀναζητήσουν λύσεις τόσον εἰς τὰς μεθόδους τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως, ὅσον καὶ εἰς τὰς μεθόδους τῆς παραγωγικότητος.

Εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σαφές, ὅτι πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου ἡ Εὐρώπη, δὲν ἠσθιάνθη τὴν ἀνάγκην τῆς παραγωγικότητος, αἱ περισσότεραι δὲ εὐρωπαϊκαὶ οικονομίαι — μὲ ἐξαιρέσιν, ἴσως, μόνον τὴν Γερμανίαν — ὅπως καὶ αἱ περισσότεραι εὐρωπαϊκαὶ ἐπιχειρήσεις ἐχαρακτηρίζοντο ἀπὸ χαμηλὴν παραγωγικότητα. Ὅπως παρατηρεῖ καὶ ἡ Εἰδικὴ Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ο.Η.Ε., «ἐν Εὐρώπῃ παρατηρεῖται ἀποφυγὴ ἐπενδύσεων πρὸς μεγάλας ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ σαφῆς προτίμησις καὶ τάσις πρὸς μικρὰς ἐπιχειρήσεις, πού εὐκόλως ρευστοποιοῦνται καὶ δὲν πληροῦν τοὺς ὄρους τῆς ὑψηλῆς παραγωγικότητος».

Ὅ,τι συνέβαινε μὲ τὴν Εὐρώπην μέχρι καὶ πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου, συμβαίνει, δυστυχῶς, σήμερον μὲ ὅλας τὰς ὑποανεπτυγμένας καὶ ἡμιανεπτυγμένας οικονομίας τοῦ κόσμου, διὰ τὰς ὁποίας τὸ χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις των χαρακτηρίζονται ἀπὸ χαμηλὴν παραγωγικότητα, ἡ δὲ νοοτροπία των ἀπὸ τὴν μακαριότητα, ἡ ὁποία ἐπεκράτει εἰς ὅλον τὸν κόσμον μέχρι καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος.

II. Εἰδικὰ περὶ τῆς Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως

Ἡ οικονομικὴ ἀνάπτυξις, εἴτε ὡς growth, πού σημαίνει τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῶν ἀνεπτυγμένων οικονομῶν, εἴτε ὡς development, πού σημαίνει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καθυστερημένων, δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι ἔχει μίαν σχηματικὴν διαδικασίαν. Καταβάλλεται προσπάθεια σήμερον, ὥστε ἡ διαδι-

κασία αὐτῆ νὰ καθορισθῆ ἔπακριβῶς. ἀφ' ἑνὸς μὲν, ἵνα ἀποτελέσῃ τὸ πρότυπον τῆς ἀναπτύξεως τῶν καθυστερημένων οἰκονομιῶν, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἵνα συνελθῆ ὁ ρυθμὸς ἀνάδου τῶν ἀνεπτυγμένων. Διὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο, κυρίως, καταβάλλεται προσπίθεια νὰ ἐντοπισθοῦν αἱ ἀδυναμίαι καὶ τὰ λάθη τῆς ἀκολουθηθείσης διαδικασίας καί, συνεπῶς, νὰ βελτιωθοῦν τὰ ἀποτελέσματα.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς κλασσικῆς οἰκονομικῆς θεωρίας, ἡ ἀνάπτυξις ὑπῆρξε τὸ προῖον τῶν ἀκολουθῶν συντελεστῶν : τῆς ὑπάρξεως ἀφθόνων φυσικῶν πόρων καὶ πρώτων ὑλῶν : τῆς ἀξιοποιήσεως (optimum) τῶν πόρων τούτων, τῆς καλλιτέρας χρήσεως τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς δυνάμεως καὶ τῶν ἐμπορικῶν δυνατοτήτων, ἐν συνεχείᾳ δέ, τῆς συγκεντρώσεως κεφαλαίων καὶ ἀναπτύξεως τῆς ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητος.

Ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας ὀφείλεται εἰς τὴν ἀκολουθηθεῖσαν κατὰ τὸ παρελθὸν οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν. Ἦτοι, ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος, τότε, ἐχαρακτηρίζετο κυρίως ἀπὸ προοδευτικὴν συγκεντρωσιν κεφαλαίων, ἣτις ἦτο προῖον ἐντατικῆς ἐχμεταλλεύσεως ἐγχωρίων καὶ ἀλλοδαπῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν. Ἡ συγκεντρώσις αὕτη κατωρθοῦτο διὰ τῆς συνεχοῦς μετατροπῆς τῶν ἀποταμιεύσεων εἰς ἐπενδύσεις, ἐβασίζετο δὲ κυρίως εἰς τὴν ὁλονὲν ἀναπτυσσομένην προσφορὰν. Διηκολύνθη μεγάλως ἀπὸ τὴν ὑφισταμένην προνομιακὴν θέσιν ὠρισμένων κρατῶν εἰς τὸν κόσμον, εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν διάθεσιν τῶν ἀγαθῶν.

Περαιτέρω καί, σχετικῶς, προσφάτως, ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας χώρας ἔλαβε διάφορον μορφήν. Ὁ αὐξήθεις ἀνταγωνισμὸς, τόσον εἰς τὴν ἐγχώριον, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἀγορὰν, μετέβαλε ριζικῶς τὰς προϋποθέσεις τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως τῶν χωρῶν τούτων. Ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος συνεδέθη περισσότερον πρὸς τὰς μεθόδους βελτιώσεως τῆς παραγωγῆς, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν νέων τεχνικῶν μεθόδων εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν (τεχνολογικαὶ μέθοδοι καὶ μέθοδοι παραγωγικότητος), δυνάμει δὲ νὰ εἴπωμεν, ὅτι κατὰ κάποιον τρόπον μετετέθη τὸ βᾶρος τῆς ἀναπτύξεως ἀπὸ τὴν προσφορὰν καὶ τὴν ζήτησιν. Ἦτοι, διεπιστώθη ὅτι ἡ δυναμικῶς ἀναπτυσσομένη οἰκονομία ἔχει ἀνάγκην, κυρίως, πρῶτον μὲν ἀπὸ ὀρθολογικῆν ὀργάνωσιν, δευτέρον δέ, ἀπὸ διαρκῆ διατήρησιν ἰσορροπίας μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζήτησεως. Ἐχει δηλαδὴ διαπιστωθῆ, ὅτι ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις εἶναι συνάρτησις ἐνὸς καθ' ὅλου προγραμματισμοῦ, ὁ ὁποῖος δέον νὰ τείνῃ εἰς τὴν πληρῶσιν ὅλων τῶν ἀνωτέρω προϋποθέσεων, ἦτοι καὶ κυρίως εἰς τὴν optimum χρῆσιν τῶν φυσικῶν πόρων, τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἀπωλειῶν, τὴν βελτίωσιν τοῦ κόστους καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος τῶν παραγομένων ἀγαθῶν. Περαιτέρω δέ, εἰς τὴν ταυτόχρονον ἐνδυνάμωσιν τῆς παραγωγῆς — διὰ νέων ἐπενδύσεων, εἰσαγωγῆς τῶν νέων τεχνικῶν μεθόδων κ.λ. — καὶ τῆς ζήτησεως δι' αὐξήσεως τῆς καταναλωτικῆς ἰκανότητος.

Οὕτως, ἡ οικονομική ἀνάπτυξις θεωρεῖται σήμερον ὡς ἐξαρτωμένη τόσον ἀπὸ ἀντικειμενικούς ἢ οὐδετέρους παράγοντας, ὅσον καὶ ἀπὸ ὑποκειμενικούς. Οἱ ἀντικειμενικοὶ εἶναι αἱ πρῶται ὕλαι, ἡ ἀγορὰ καὶ ἡ συγκέντρωσις κεφαλαίων. Οἱ δὲ ὑποκειμενικοὶ, ἡ ὀργάνωσις εἰς ἀτομικὸν καὶ ἐθνικὸν ἐπίπεδον, τὸ πρόγραμμα, περαιτέρω, δέ, ἡ εἰσαγωγὴ τῆς νέας τεχνικῆς.

Ἡδὴ ἀρχίζει νὰ διαφαίνεται ἡ σημασία τῶν μεθόδων τῆς παραγωγικότητος διὰ τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν.

III. Εἰδικὰ περὶ παραγωγικότητος

Διὰ νὰ κάμωμεν μίαν εἰσαγωγικὴν διαπίστωσιν, αἱ μέθοδοι τῆς παραγωγικότητος, ὡς εὐρύτερον θὰ ἀναπτυχθῆ κατωτέρω, βοηθοῦν τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν, κυρίως, εἰς τοὺς ὑποκειμενικούς ὅρους, ἤτοι εἰς τὴν optimum χρῆσιν τῶν κεφαλαίων, τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἀπωλειῶν, τὴν βελτίωσιν τοῦ κόστους καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος τῶν παραγομένων ἀγαθῶν, ἤτοι τὴν ὀργάνωσιν τῆς οἰκονομίας εἰς ἐθνικὸν καὶ ἀτομικὸν ἐπίπεδον. Περαιτέρω, ὅμως, ἡ παραγωγικότης ὁμοίως βοηθεῖ καὶ τοὺς ἀντικειμενικούς ὅρους, ἤτοι, κυρίως, τὴν διεύρυνσιν τῆς ἀγορᾶς καὶ τὴν συγκέντρωσιν κεφαλαίων.

Τὸ κύριον θέμα τῆς ἀναπτύξεως, ὡς εἶναι φυσικόν, ἀποτελεῖ κυβερνητικὸν κυρίως ἔργον. Δὲν θὰ ἦτο δυνατόν, βεβαίως, νὰ εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερείας ἐπὶ τοῦ ἔργου τούτου. Διαπιστοῦμεν, ὅμως, ὅτι σήμερον καὶ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς διαμορφουμένης «ἀνταγωνιστικῆς οἰκονομίας», τόσον τὰ βασικά ἔργα τῆς ἀναπτύξεως δέον νὰ γίνουν, ὡς καὶ γίνονται, διὰ κρατικῶν ἐπενδύσεων, ὅσον καὶ πολλὰ ἄλλα ἔργα, ὑποβοηθητικά ταύτης, ὅπως ἀνευρέσεις καὶ ἀξιοποιήσεις πρώτων ὑλῶν, μέτρα πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ἐξαγωγῶν καὶ, συνεπῶς, διεύρυνσιν τῆς ἀγορᾶς, ἡ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις, ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα, τὰ ὅποια τείνουσιν εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς ἐσωτερικῆς οἰκονομικῆς διαρθρώσεως, πάντα ταῦτα ἐμπίπτουσι ἐντὸς τοῦ κυβερνητικοῦ ἔργου.

Ἡ παραγωγικότης, ἐνῶ θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἀντικείμενον κατὰ ἐξοχὴν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, δηλαδὴ ἀφορᾷ, κυρίως, εἰς τὴν παραδοχὴν ἀπὸ μέρους τῶν ἐπιχειρηματιῶν τῶν βελτιωμένων μεθόδων πρὸς ὀργάνωσιν τῶν ἐπιχειρήσεών των, ἐν τούτοις, ἀποτελεῖ ἐπίσης καὶ κρατικὸν ἔργον.

Κατὰ ἀρχὴν, ἡ ἴδρυσις καὶ λειτουργία ἐνὸς ὀργανισμοῦ Παραγωγικότητος εἰς ἐκάστην χώραν, ὡς καὶ ἡ οικονομικὴ του ἐνίσχυσις ὑπῆρξε καθαρῶς κυβερνητικὸν ἔργον. Δεύτερον, εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ διάδοσις τῶν ἀρχῶν τῆς παραγωγικότητος καὶ ἡ δημιουργία τοῦ ἀπαραιτήτου κλίματος παραγωγικότητος θὰ ἔπρεπε νὰ γίνουσι διὰ κρατικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ἰδίως τῆς ἐκπαιδεύσεως. Τρίτον, ὁ ὅλος κρατικὸς μηχανισμὸς, ἰδιαίτερος δὲ αἱ νεοδημιουργούμεναι κρατικαὶ ἐπιχειρήσεις δέον νὰ ὀργανωθοῦν συμφώνως πρὸς τὰ πρότυπα τῆς παραγωγικότητος.

Τέλος, και τοῦτο ὑποσημειοῦται ἰδιαιτέρως, ἡ ἐπέμβασις τοῦ κράτους εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς παραγωγικότητος ἀποβαίνει ἐκτάκτως σημαντικὴ, εἰς τὴν λήψιν τῶν ἐσωτερικῶν ἐκείνων μέτρων, τὰ ὅποια συντελοῦν εἰς τὴν κατανομὴν καὶ ἀνακατανομὴν τοῦ εἰσοδήματος. Εἰσαγωγικῶς τονίζομεν, ὅτι τόσον ἡ τεχνικὴ πρόοδος, ὅσον καὶ ἡ παραγωγικότης εἶναι δυνατὸν νὰ προκαλέσουν μεταβολὰς εἰς τὸ εἰσόδημα καὶ τὴν ἀπασχόλησιν, διὰ τοῦτο ἡ κυβερνητικὴ ἐποπτεία δέον νὰ εὐρίσκεται ἐν διαρκεῖ ἐγρηγόρσει πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων. Ὁ καθηγητὴς Samuelson, εἰς τὸ ἔργον του «Economics», ἀναφέρων τὸ παράδειγμα τῆς Ἰαπωνίας, ἡ ὁποία μέχρι τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 19ου αἰῶνος ἦτο καθυστερημένη χώρα, μὲ προβλήματα δημογραφικὰ καὶ γενικῶν φυσικῶν συνθηκῶν πολὺ ὀξύτερα τῶν σήμερον ἀπαντωμένων εἰς πολλὰς καθυστερημένας χώρας. Ἡ χώρα αὕτη μόνον περὶ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος ἀπεφάσισε νὰ ἀκολουθήσῃ καὶ ἐφαρμόσῃ τὰς μεθόδους τῆς Δύσεως. Πρᾶγμα τὸ ὅποιον καὶ ἐπέτυχεν, ὡς εἶναι γνωστὸν, ταχύτατα. Τοῦτο ὀφείλεται, βεβαίως, καὶ εἰς τὸν φανατισμὸν, ὁ ὁποῖος διακρίνει τὸ ἔθνος αὐτὸ, ὅσον καὶ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι τὸ κράτος ἐκεῖ ἐπενέβη ἐνεργότατα καὶ δημιουργικὰ, «προωθοῦν» τὸν ρυθμὸν τῆς ἀναπτύξεως, κυρίως δὲ διὰ τῆς φιλανθρωπίου, ἡτοὶ βαρυτάτης φορολογήσεως τοῦ νέου εἰσοδήματος, τὸ ὅποιον προέκυψεν ἀπὸ τὰς βελτιώσεις ταύτας.

IV. Αἱ κύριαι μέθοδοι τῆς Παραγωγικότητος

Ἄς ἴδωμεν τώρα, ἐγγύτερα, τὰς μεθόδους τῆς παραγωγικότητος καὶ τὴν σχέσιν τούτων πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν, συμφώνως πρὸς ὅσα εἶπομεν προηγουμένως.

Ἡ ἀρχικὴ, βασικὴ καὶ ἀπλῆ, ἐπιδιώξις τῆς παραγωγικότητος εἶναι ἡ ἐξυγιάνσις τῶν ἀτομικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἡ ἐκπαίδεσις ἐπιχειρηματικῶν στελεχῶν, δηλαδὴ ἡ συμβολὴ εἰς τὴν δημιουργίαν φορέων ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομίας. Τὰ μέσα δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

1. Ὁργάνωσις Ἐπιχειρήσεων, 2. Διοίκησις Ἐπιχειρήσεων (διοίκησις προσωπικοῦ, γραφείων), 3. Διάταξις χώρου, μηχανῶν καὶ ἐργαλείων, 4. Χειρισμὸς καὶ διακίνησις ὑλικῶν, 5. Τυποποίησις, ἀπλοποίησις καὶ ἐξειδικεύσις προϊόντων καὶ ἐπιχειρηματικῶν μονάδων. 6. Μελέτη τοῦ κόστους καὶ συστήματα κοστολογήσεως, καὶ 7. Μελέτη καὶ ἔρευνα τῆς ἀγορᾶς.

Ὅλαι αἱ μέθοδοι αὗται συντελοῦν, ὥστε νὰ ἐξυγιανθοῦν καὶ ὀργανωθοῦν καταλλήλως αἱ ὑπάρχουσαι ἐπιχειρήσεις, νὰ δημιουργηθοῦν νέα ἐπιχειρήσεις καὶ νὰ καταρτισθοῦν ἐπιστημονικῶς ἐπιχειρηματικὰ στελέχη. Περαιτέρω δέ, αἱ μέθοδοι αὗται βοηθοῦν ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἀπωλειῶν, βελτίωσιν τοῦ κόστους, βελτίωσιν τῆς ποσότητος καὶ τῆς ποιότητος τῶν παραγομένων

ἀγαθῶν, δηλαδή εἰς τὴν πλήρωσιν μερικῶν ἐκ τῶν βασικῶν ὄρων τῆς ἀναπτύξεως.

Ἔχει διαπιστωθῆ ἀπὸ τὴν οικονομικὴν θεωρίαν. ὅτι τὸ φαινόμενον τῆς ἀναπτύξεως «δὲν κυβερνᾶται μόνον ἀπὸ αὐστηρὰς οικονομικᾶς αἰτίας» (W.W. Rostov, «The process of economic growth»). ὅλλὰ εἶναι ἀποτέλεσμα συνδυασμοῦ («συμπερονομένων») καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα «ἀντικρουμένων» κοινωνικῶν, οικονομικῶν καὶ τεχνικῶν λόγων. Πρωταρχικὸν ρόλον εἰς τὸ φαινόμενον τῆς ἀναπτύξεως παίζουν συνήθως ὠρισμέναί τάσεις, ὅπως π.χ. ἡ τάσις τοῦ νὰ ἐφαρμοσθοῦν ἐπιστημονικὰ δεδομένα μετ' οικονομικὴν σκοπιμότητα· ἡ τάσις τοῦ νὰ δεχόμεθα νεωτερισμούς· ἡ τάσις τοῦ νὰ ζητῶμεν καὶ νὰ ἐφαρμόζωμεν τεχνικὴν πρόοδον κ.ἄ. Αἱ τάσεις αὗται ἐκφράζονται συνήθως ἀπὸ τοὺς ἐπιχειρηματίας. Ὁμοίως ὁ καθηγητὴς Charles Wolf, J. R., εἰς τὸ ἔργον του «Capital formation and foreign investment in underdeveloped areas», ἀναφέρει : «Ἡ ἔλλειψις ἱκανῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ ὑγιῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι συνήθως ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἀτέλειαν τῆς ἀγορᾶς εἰς τὰς ὑποανάπτυκτους χώρας. Ταυτοχρόνως, ὅμως, εἶναι καὶ βασικὸν σύμπτωμα μιᾶς ἰδιαίτερας κοινωνικῆς διαρθρώσεως, ἡ ὅποια χαρακτηρίζει τὰς ὑποανάπτυκτους οικονομίας καὶ ἡ ὅποια τὰς ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀποτελεμάτωσιν, δηλαδή εἰς τὴν κατάστασιν ἐκείνην, ὅπου «κάμνομεν χρῆσιν τῶν πόρων μας, διὰ νὰ συντηρῶμεν ἀπλῶς μίαν κατάστασιν, χωρὶς καὶ νὰ τὴν βελτιώσωμεν».

Ἡ παλαιὰ ἐπιχείρησις καὶ ὁ παλαιὸς ἐπιχειρηματίας ἐβασίζοντο εἰς τὸ ξεπερασμένον πλέον ἀξίωμα «trial and error», δηλαδή, μετ' δοκιμᾶς καὶ μετ' διόρθωσιν τῶν λαθῶν, ἐξελλίσσετο μία ἐπιχείρησις. Σήμερον ἡ ἐπιχείρησις στηρίζεται εἰς αὐστηρὰ οικονομικὰ καὶ στατιστικὰ δεδομένα, εἰς σταθερὰς ἐπιστημονικὰς προϋποθέσεις. Ἡ ἐπιχειρηματικότης προϋποθέτει τὴν τελείαν γνῶσιν τῆς ἀγορᾶς, τὸν ἀκριβῆ ὑπολογισμόν τοῦ κόστους, τὰς μεθόδους ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως μιᾶς ἐπιχειρήσεως καὶ πολλὰ ἄλλα θέματα, ποῦ ἀποτελοῦν σήμερον τὴν ἐπιστήμην τῆς «Διοικήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων».

Τὸ φαινόμενον τοῦ ἰδιοφυοῦς ἐπιχειρηματίου δὲν εἶναι πολὺ συχνόν. Ἀντίθετα, πολὺ συχνά, οἱ ἀπόγονοι τῶν ἰδιοφυῶν ἐπιχειρηματιῶν εἶναι ἀνίκανοι. Καί, ὅμως, αὐτοὶ συνεχίζουν τὴν διοίκησιν τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ προγόνου των.

Ἡ καλὴ ὀργάνωσις μιᾶς ἐπιχειρήσεως, ὅπως καὶ μιᾶς ὑπηρεσίας κρατικῆς ἢ ἰδιωτικῆς, ἐξασφαλίζει τὴν βιωσιμότητά της καὶ τὴν ἐπάρκειάν της.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναπτύξεως, εἰς κάθε χώραν, θὰ δημιουργηθοῦν νέαι ἐπιχειρήσεις καὶ θὰ ἀνανεωθοῦν αἱ παλαιαί. Πρέπει ἔλαι αὗται αἱ ἐπιχειρήσεις νὰ εἶναι ὀργανωμέναι σύμφωνα μετ' τὰς ὑποδείξεις τῆς παραγωγικότητος. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον πρέπει νὰ ἀναδιοργανωθοῦν αἱ ὑπηρεσίαι.

Τὸ φαινόμενον τῆς νέας Γερμανίας εἶναι ἀρκετὰ ἐνδεικτικόν διὰ τὸ πῶς θαύματα μπορεῖ νὰ κάμῃ μία καλῶς ὀργανωμένη οἰκονομία. Τὴν ἐπομένην

ἀκριβῶς τῆς πλήρους ἐξουθενώσεως τῆς Γερμανίας ἀπὸ τὸν πόλεμον. ὀνε-
γενήθη κυριολεκτικῶς ἐκεῖ μία νέα οἰκονομία, ἡ ὅποια ἐξεπέρασε καὶ τὰ
ἐπίπεδα τῆς παλαιᾶς.

V. Ἡ ἀγορὰ

Θὰ ἐπιμείνωμεν ἰδιαίτερος ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῆς ἐξυγιάνσεως τῶν ἐπι-
χειρηματικῶν μονάδων εἰς τὴν διεύρυσιν τῆς ἀγορᾶς.

Ἡ κλασσικὴ θεωρία εἶχε διατυπώσει ἓνα νόμον, τὸν καλούμενον «Νόμον
τοῦ Say», κατὰ τὸν ὁποῖον : «Μία ἐπαρκῶς ἰσχυρὰ προσφορὰ ἀγαθῶν εἶναι
δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ ἰδίαν ἐαυτῆς ζήτησιν». Σήμερον θεωρεῖται ὅτι ἰσχύει
ἡ ἀντιστροφή τοῦ νόμου τούτου, ἥτοι «μία ἐπαρκῶς ἰσχυρὰ ζήτησις ἀγαθῶν
εἶναι δυνατὸν νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἀποταμίευσιν».

Αἱ καλῶς ὀργανωμένοι ἐπιχειρήσεις συντελοῦν, κυρίως, εἰς τὴν κίνησιν
τοῦ ἐν ἐκάστη χώρᾳ ὑπάρχοντος νεκροῦ θησαυρισμοῦ (Hoarding), τοιοῦτο-
τρόπως δὲ εἰς τὴν δημιουργίαν κινήων πολλαπλασιαστικῶν φαινομένων», τὴν
αὔξησιν τῆς ἀπασχολήσεως καὶ τὴν ἐνδυνάμωσιν τῆς οἰκονομικῆς συναλλαγῆς.

Ἡ παραγωγικότης, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προσπάθειαν, τὴν ὅποιαν καταβάλλει
εἰς τὴν διάδοσιν τῶν νέων ἰδεῶν καὶ τῶν μεθόδων τῆς παραγωγικότητος διὰ
τὴν δημιουργίαν, ὡς ἀνωτέρω, φορέων ἀναπτύξεως, ἔχει ἀφιέρωσει εἰς πλεί-
στας χώρας τοῦ κόσμου μίαν εἰδικὴν δραστηριότητα διὰ τὴν μελέτην τῶν προ-
βλημάτων τῶν μικρῶν καὶ μέσων ἐπιχειρήσεων. Εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἡ φιλελευ-
θέρᾳ οἰκονομία ἀντιμετωπίζει ὀξύτερον πρόβλημα ἀπὸ τὴν θνησιμότητα τῶν
ἐπιχειρήσεων τῆς μορφῆς ταύτης. Συμφώνως πρὸς τὰς τελευταίας στατιστικὰς
παρατηρήσεις, ἐξάγεται ὅτι ἡ μικρὰ ἐπιχειρήσις ἔχει βραχυτάτην — 7, κατὰ
μέσον ὄρον, ἔτη — διάρκειαν ζωῆς. Αἱ ἐναλλαγὶ τῆς κυριότητος εἶναι συχνό-
ταται οὕτως, ὥστε τὸ 50 % τῶν ὑφισταμένων ἐπιχειρήσεων διαλύονται μετὰ
παρέλευσιν δύο ἐτῶν· μετὰ παρέλευσιν τετραετίας, μόνον εἰς ἰδιοκτῆτος ἐπὶ
τεσσάρων δύναται νὰ ἐλπίζη, ὅτι θὰ συνεχίσῃ τὰς ἐργασίας του, ἐνῶ, μετὰ
10 ἔτη, ἡ ἀναλογία αὐτὴ εἶναι 1 πρὸς 5 ἢ 6.

Αἱ μέθοδοι, αἱ ὅποια συνιστῶνται διὰ τὴν ἐξυγιάνσιν τῶν μικρῶν καὶ
μέσων ἐπιχειρήσεων, εἶναι αἱ μέθοδοι τῆς παραγωγικότητος, ἰδίως δὲ ἡ Διοί-
κησις Ἐπιχειρήσεων, ἡ Ἀνάλυσις τοῦ Κόστους καὶ ἡ Ἀνάλυσις τῆς Ἀγορᾶς.
Ἰδιαίτερος σημαντικὴ εἶναι ἡ δημιουργία εἰδικῶν ὀργάνων, τὰ ὅποια θὰ
βοηθήσουν εἰς τὴν χορήγησιν πληροφοριῶν ἐπὶ τῶν τιμῶν, τῆς ζήτησεως καὶ
τῶν δυνατοτήτων, πού προσφέρονται διὰ τὴν δημιουργίαν τοιαύτης μορφῆς
ἐπιχειρήσεων. Τὸ θέμα, ἰδίως, τοῦ καταλλήλου τόπου (location) τῆς ἰδρύσεως
μιας μικρᾶς ἐπιχειρήσεως εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρον.

VI. Λοιπὰ ἐνδιαφέροντα τῆς Παραγωγικότητος

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ θέματα, τὰ ἀφορῶντα εὐθέως εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, ἡ παραγωγικότης ἡσχολήθη καὶ εἰς ἄλλα θέματα, τὰ ὅποια ὑπερβαίνουν τὸ ἐπιχειρηματικὸν ἐπίπεδον, ὅπως ἡ Ἐπαγγελματικὴ Ἐκπαίδευσις, κυρίως, ὁ Συνδικαλισμός, αἱ Ἀνθρώπιναι Σχέσεις καὶ ἡ Ἐφηρμοσμένη Ἐρευνα. Ὅλα τὰ ἔματα αὐτὰ καταλήγουσιν εἰς τὸ νὰ βοηθοῦν τὴν βελτίωσιν τῆς ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητος, ἀλλὰ ἀφοροῦν καὶ εἰς τὸ σύνολον τῆς οἰκονομίας.

Εἰς ὅλα τὰ θέματα αὐτὰ τὸ προέχον στοιχεῖον ὑπῆρξεν ἡ διοχέτευσις, εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου, συστημάτων καὶ πρακτικῆς πείρας, τὰ ὅποια εἰσὶν ἐπιτύχει ἄλλου. Αὐτῇ, ἄλλωστε, εἶναι ἡ ἀποστολὴ τῆς παραγωγικότητος, δηλαδὴ ἡ διοχέτευσις τῆς ξένης ἐμπειρίας.

Θὰ ἀναφέρωμεν δι' ὀλίγων τὴν συμβολὴν τῆς παραγωγικότητος εἰς τὰ ἔματα ταῦτα :

Ἡ Ἐπαγγελματικὴ Ἐκπαίδευσις, ἥτοι ἡ κατάρτισις τοῦ αταλλήλου τεχνικοῦ προσωπικοῦ, θεωρεῖται, καὶ δικαίως, ὡς ὄρος ἀπαραίτητος διὰ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς σημειωθείσης ζαιρετικῆς σπάνιος ἐπαγγελματικοῦ καὶ τεχνικοῦ προσωπικοῦ, μετὰ τὸν πόλεμον, ὅλα τὰ ἔθνη ἀφιέρωσαν εἰδικὰ προγράμματα πρὸς τοῦτο. Ὁ Εὐρωπαϊκὸς Ὄργανισμὸς Παραγωγικότητος καὶ τὰ ἔθνικὰ Κέντρα Παραγωγικότητος ἐφήρμοσαν εἰδικὰ προγράμματα, διὰ τῆς μετακλήσεως ἐμπειρογνομῶν καὶ τῆς ἀποστολῆς εἰδικῶν πρὸς μετεκπαίδευσιν, τὰ ὅποια συνέβαλον τὰ ἔγιστα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἔθνικῶν προγραμμάτων ἐπαγγελματικῆς κατεδύσεως.

Εἰς τὰ Συνδικαλιστικὰ θέματα, ὁ Εὐρωπαϊκὸς Ὄργανισμὸς Παραγωγικότητος καὶ τὰ κατὰ τόπους Κέντρα Παραγωγικότητος ἐφήρμοσαν εἰδικὰ προγράμματα, τείνοντα εἰς τὴν κατάλληλον ἐκπαίδευσιν τῶν συνδικαλιστικῶν στελεχῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν μελέτην θεμάτων ἐνδιαφερόντων τοῦς ἐργαζομένους. Ἡ παρασχεθεῖσα οὕτω τεχνικὴ βοήθεια, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὰς ὀπικὰς ἐργατικὰς ὀργανώσεις, ὑπῆρξε λίαν πολύτιμος εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐργαζομένων.

Διὰ τὴν παραγωγικότητα ἢ ἀνάπτυξιν ὑγιῶς συνδικαλισμοῦ, δηλαδὴ περιλαμβανόντος φωτισμένα καὶ πεπαιδευμένα στελέχη, εἰς ὅλα δὲ τὰ προκείμενα τῆς συγχρόνου οἰκονομίας, θεωρεῖται τὸ ἀπαραίτητον ἐχέγγυον καὶ ἡγεῖα ἀντίρροπος δύναμις, συντελοῦσα εἰς τὴν πρόοδον.

Αἱ Ἀνθρώπιναι Σχέσεις, ἥτοι ἡ κατάλληλος ὀργάνωσις τῶν τεχνικῶν προϋποθέσεων ἐν τῇ ἐργασίᾳ καὶ ἡ ρύθμισις τῶν ψυχολογικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἐργοδοτῶν καὶ ἐργαζομένων, ἀποτελοῦν τὸ κύριον μέρος τῶν ὀργανωτικῶν ὑποχρεώσεων ἐνὸς ἐπιχειρηματικοῦ.

Ἡ αὐξήσις τῆς παραγωγικότητος, στηριζομένη, ὡς γνωστόν, ἐπὶ τῆς

βελτιώσεως τῆς ἀποδόσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας, προϋποθέτει τὴν καλὴν μεταχείρισιν τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος καὶ βελτιωμένας συνθήκας ἐργασίας. Ἀμφότερα ταῦτα ἀποτελοῦν θεμελιώδεις συντελεστὰς διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Αἱ ἀνθρώπινα ἐπιστῆμαι (μελέτη ἀνθρωπίνων σχέσεων), ἀποτελοῦσαι κλάδον τῆς ἐπιστήμης τῆς κοινωνιολογίας, ὡς ἐπίσης καὶ σημαντικὸν τμῆμα τῶν βιομηχανικῶν σπουδῶν, ἐρευνῶνται συστηματικῶς εἰς τὸ ἐξωτερικόν, εἰς πανεπιστημιακὸν πλέον ἐπίπεδον.

Τὸ μήνυμα, τὸ ὁποῖον φέρει ἡ παραγωγικότης εἰς τὸν σημερινὸν κόσμον, καὶ τὸ ὁποῖον δικαίως θεωρεῖται ὡς ἐν ἀπὸ τὰ ἀξιολογώτερα ἐπιτεύγματα τῆς σημερινῆς προόδου, εἶναι ὁ τονισμὸς καὶ ἡ προβολὴ τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν, δηλαδὴ ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ εἰς τὰς παραγωγικὰς σχέσεις.

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν καθυστερημένων περιοχῶν ἐντὸς τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ὑπῆρξε θέμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ παραγωγικότης συνέβαλεν, ἐπίσης, πρωτοποριακῶς.

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας του, ὁ Εὐρωπαϊκὸς Ὄργανισμὸς Παραγωγικότητος διεπίστωσεν, ὅτι ἀφ' ἐνὸς μὲν δέον νὰ καταρτισθοῦν εἰδικαὶ μελέται καὶ νὰ ἐφαρμοσθοῦν εἰδικὰ προγράμματα ἀναπτύξεως καθυστερημένων περιοχῶν, ἀφ' ἑτέρου δέ, νὰ ληφθοῦν τὰ κατάλληλα μέτρα, κυρίως οικονομικά, ὥστε χῶραι ὑπὸ οικονομικὴν ἀνάπτυξιν νὰ δύνανται νὰ ἐφαρμόζουσι τὰ γενικὰ προγράμματα τοῦ Ε.Ο.Π. ὑπὸ εὐνοϊκώτερος ὄρους.

Μετὰ τὸ Συνέδριον τῆς Ρώμης (Μάρτιος 1957), κυρίως, ἀπεκρυσταλλώθησαν τὰ μέτρα, δι' ὧν θὰ ἐπεδιώκετο ἡ ἀνάπτυξις τῶν καθυστερημένων περιοχῶν. Ἐκτὸς δὲ τῶν γενικωτέρων προγραμμάτων τοῦ Ε.Ο.Π., τὰ ὁποῖα θὰ ἐξηκολούθουσι νὰ ἐφαρμόζωνται μετὰ τὴν ρήτραν τῆς «εἰδικῆς μεταχειρίσεως» διὰ τὰς καθυστερημένας περιοχάς, ἀπεφασίσθη νὰ ἐφαρμοσθοῦν καὶ ἄλλα τινὰ εἰδικὰ προγράμματα, δι' ὧν προεβλέπετο ἡ καθαυτὴ ἀνάπτυξις τοπικῶν περιοχῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν (Σαρδηνίαν), Ἑλλάδα (Ἡπειρον) καὶ Τουρκίαν. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν προγραμμάτων τούτων συνίσταται εἰς τὴν ἐπιλογὴν μικρῶν τοπικῶν περιοχῶν, εἰς τὰς ὁποίας καταβάλλεται προσπάθεια ἀναπτύξεως τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πόρων των καὶ βελτιώσεως τοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου τοῦ πληθυσμοῦ των. Ἡ προσπάθεια αὕτη εἶναι συνδυασμὸς τοπικῶν ἔργων ἀναπτύξεως, ἥτοι ἐθνικῆς προσπάθειας καὶ ἐφαρμογῆς τῶν μεθόδων παραγωγικότητος. Αἱ περιοχαὶ αὗται πρόκειται τελικῶς ν' ἀποτελέσουν ὑπόδειγμα (pilot areas) διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τῶν ὑπολοίπων ὑποαναπτύκτων περιοχῶν τῆς αὐτῆς χώρας καὶ τῆς Εὐρώπης.

Ἡ Ἐφηροσμένη Ἐρευνα ἀπετέλεσεν, ὁμοίως, μίαν τῶν σημαντικωτέρων φροντίδων τοῦ Ε.Ο.Π., διὰ συσταθείσης παρ' αὐτῇ εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ὁ κατακερματισμὸς τῆς Εὐρώπης ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα. πλὴν τῶν οἰκονομικῶν συνεπειῶν, καὶ τὴν ἔλλειψιν συντονισμοῦ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ἐφαρμοσμένης ἐρεύπης. Ἡ ἔλλειψις αὕτη συντονισμοῦ, καὶ δὴ ἐν ὄψει τῶν ταχύτατα σήμερον μεταβαλλομένων τεχνικῶν συνθηκῶν, εἶναι βασικὸν ἐμπόδιον, παρακωλύον τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐπιστήμην νὰ φθάσῃ τὰς ἐπιτεύξεις, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τὴν ὁδηγήσουσι οἱ ἐκλεκτοὶ τῆς ἐπιστήμης.

ὑπὸ τοῦ Ε.Ο.Π. ἐξηγγέλθησαν πλεῖστα σχέδια. ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν ὁποίων εἶναι: ἡ δημιουργία εὐμενοῦς κλίματος διὰ τὴν ἔρευναν, ἡ ἐπιλογή καὶ ἐκπαίδευσις ἐρευνητῶν καὶ διευθυντῶν Ἰνστιτούτων ἐρευνῶν, ἡ διάθεσις ἐπαρκῶν ἐπενδύσεων, ἡ ἔρευνα διὰ συνεργασίας, καὶ, τέλος, ὁ συντονισμὸς καὶ ὁ προγραμματισμὸς τῆς ἐφαρμοσμένης ἐρεύνης μεταξὺ τῶν κρατῶν-μελῶν τοῦ ὄργανισμοῦ.

Ἀπαραίτητον ἀφετηρίαν διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν δυνατοτήτων ἐκάστης χώρας καὶ τῆς Εὐρώπης ἀποτελεῖ ἡ προσπάθεια νὰ γνωσθοῦν βαθύτερα καὶ λεπτομερέστερα αἱ ἐπικρατοῦσαι συνθήκαι εἰς ἐκάστην χώραν. Ἀπαιτεῖται, λοιπόν, μελέτη ἐπὶ τῶν δαπανῶν, τῶν διατιθεμένων εἰς ἐκάστην χώραν διὰ τὴν ἔρευναν, ἐπὶ τῆς πολιτικῆς, ποὺ ἀκολουθεῖται εἰς τὰς ἐπὶ μέρους περιπτώσεις, ἐπὶ τῶν ἰδρυμάτων ἐρεύνης ποὺ ὑπάρχουν καὶ ἐπὶ τῶν δραστηριοτήτων τῶν.

VII. Συμπεράσματα

Ἡ παραγωγικότης τόσον εἰς τὸ ἐπιχειρηματικὸν ἐπίπεδον, διὰ τῆς βελτιώσεως δηλαδὴ, τῶν ἐπιχειρηματικῶν μονάδων καὶ τῆς δημιουργίας φορέων ἀναπτύξεως, ὅσον καὶ διὰ τῆς ὑποβοηθήσεως προγραμμάτων εἰς ἔθνικὸν πλαίσιον, δύναται νὰ συμβάλῃ ἀπορρασιτικῶς εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν ἐκάστης χώρας.

Εἰδικώτερον καὶ ἀναφορικῶς μὲ τὰς προϋποθέσεις ἀναπτύξεως ἡ παραγωγικότης συντελεῖ:

α'. Εἰς τὸν σχηματισμὸν κεφαλαίου, τὴν κίνησιν τοῦ νεκροῦ θησαυρισμοῦ καὶ τὴν διοχέτευσιν τῶν ἀποταμιεύσεων εἰς παραγωγικὰς ἐπενδύσεις.

β'. Εἰς τὴν καλλιτέραν ἐκμετάλλευσιν τῶν φυσικῶν πόρων, διὰ τῆς δημιουργίας οἰκονομικῶν καὶ ὀρθολογικῶν ἐπιχειρήσεων, εἴτε δημοσίων, εἴτε ἰδιωτικῶν.

γ'. Εἰς τὴν πτώσιν τοῦ κόστους τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος καὶ τὴν ἀύξησιν τῆς ποσότητος τῶν παραγομένων προϊόντων.

δ'. Εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ἡ παραγωγικότης εἶναι μία γνώσις, ἡ ὁποία προϋποθέτει κατ' ἐξοχὴν τὴν ἐκπαίδευσιν, δηλαδὴ τὴν διοχέτευσιν τῆς ξένης πείρας.

Είναι γεγονός, ὅτι ἐφ' ὅσον συμπληρωθῶν αἱ ἀνωτέρω προϋποθέσεις, ἀλλ' ἀκόμη, ἐφ' ὅσον ἀπέβλη διχαία κατανομή τῶν ὠφελιμάτων ἐκ τῆς βελτιωμένης παραγωγικότητος εἰς ὅλους τοὺς συντελεστάς τῆς παραγωγῆς». ἡ παραγωγικότης ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα καὶ τὴν ἀξίησιν τῆς ἀπασχολήσεως.

Εἶναι ὅμως, ἐπίσης γεγονός, ὅτι εἰς ἓν μεταβατικὸν πρῶτον στάδιον, ἡ παραγωγικότης, περισσότερον δὲ ἢ τεχνικὴ πρόοδος προκαλοῦν διαρθρωτικὰς, ποιοτικὰς καὶ ποσοτικὰς μεταβολὰς εἰς τὸ εἰσόδημα καὶ τὴν ἀπασχόλησιν, ἰδίως δὲ μετὰθεσιν ἐργασίας. Τοῦτο, ἄλλωστε, εἶναι ἓνα φαινόμενον, τὸ ὁποῖον παρετηρήθη, ἐπανειλημμένως διὰ μέσου τῶν αἰώνων, κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς νέας τεχνικῆς. ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἀναστείλῃ, καὶ τὴν πρόοδον ταύτης.

Ἄσπε καὶ ἐὰν ἀκόμη δεχθῶμεν, ὅτι ὠρισμένα οἰκονομίαι, ἰδίως δὲ αἱ ὑποανάπτυκτοι, θὰ ὑποστοῦν συμπτωματικῶς καὶ εἰς ἰσχυρότερον βαθμὸν ἀπὸ τὰς ἀνεπτυγμένας, τὰς διαρθρωτικὰς αὐτὰς μεταβολὰς ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν νέων τεχνικῶν μεθόδων, πιστεύεται σήμερον, ὅτι εἶναι πολὺ προτιμότερος ὁ παροδικὸς αὐτὸς κλονισμὸς, ἀπὸ τὴν νηφαλιότητα, ποὺ περικλείει ἡ χαμηλὴ παραγωγικότης.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, ἡ παραγωγικότης ἐμφανίζεται ὡς τὸ κίνητρον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ὠθήσῃ τοὺς ὑπευθύνους τοῦ προγραμματισμοῦ ἐκάστης χώρας, ἵνα λάβουν τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, ποὺ θὰ ὀδηγήσουν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω, συνάγεται ὅτι, ἡ παραγωγικότης, ἐκκινουσα ἀπὸ τὰ στοιχειώδη προβλήματα τῆς ὀργανώσεως τῶ ἐπιχειρήσεων, ἐφθασεν ἤδη, νὰ ἔχῃ ἓνα μικρὸν, ἔστω, λόγον εἰς τὰ μᾶλλον σύνθετα προβλήματα τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως, θεωρεῖται δὲ ἀπὸ πολλοὺς ὡς μία πολυπλευρος οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ θεώρησις μὲ εὐρύτατον περιεχόμενον.

Ἰπὸ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ἄλλωστε, τὸ Συνέδριον τοῦ Διεθνούς Γραφείου Ἐργασίας εἰς τὴν Γενεῦν ἀπεφάνθη, ὅτι ἡ παραγωγικότης εἶναι σήμερον ὁ θεμέλιος λίθος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκονομίας.

Ἐπίσης, ἡ τελευταία σύσκεψις τῆς Ἐπιτροπῆς Παραγωγικότητος (Μάρτιος 1958) ἔδωκε τὸ ἀκόλουθον περιεχόμενον εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς παραγωγικότητος :

«Ἡ Παραγωγικότης εἶναι κατ' ἐξοχὴν μία νοοτροπία. Εἶναι ἡ νοοτροπία τῆς πρόοδου καὶ τῆς διαρκοῦς βελτιώσεως τῶν συνθηκῶν. Εἶναι ἡ βεβαιότης, ὅτι ὁ καθεὶς ἡμπορεῖ νὰ ἐνεργῇ καλλίτερα ἀπὸ χθὲς καὶ ὅτι σήμερον ἐνεργεῖ χειρότερα ἀπὸ αὔριον. Παραγωγικότης εἶναι ἡ διάθεσις διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς σημερινῆς καταστάσεως, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ πόσον καλὴ εἶναι αὐτὴ εἰς τὴν πραγματικότητα. Παραγωγικότης εἶναι μία διαρκῆς προσαρμογὴ τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς εἰς τὰς μεταβαλλομένας συνθήκας, εἶναι μία διαρκῆς προσπάθεια, διὰ νὰ ἐφαρμοσθῶν ἡ νέα τεχνικὴ καὶ αἱ νέα μέθοδοι. Παραγωγικότης, τέλος, εἶναι ἡ πίστις εἰς τὴν ἀνθρωπίνην πρόοδον».